

Алдона Васіляускаене (Вільнюс, Литва)
Aldona Vasiliauskiene (Lietuva)

**МОНАХИ ВАСИЛІЯНИ В ЛИТВІ:
ІСТОРИЯ КРИЗЬ ВІКІ
VIENUOLIAI BAZILIJONAI: AMŽIŲ ISTORIJOJE**

Lietuvių – ukrainiečių mokslo bei kultūros ryšių plėtroje itin svarbus Rytų (Graikų) apeigų katalikų Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas¹ (Ordo Sancti Basilii Magnum – OSBM²), kuris 2017 m. minės 400 metų savo veiklos jubiliejų. 1617 m. įkurtas unitų ordinas siekė įgyvendinti 1596 m. Brastos Bažnytinės unijos nutarimus.

Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas – vienintelis ordinas, įkurtas Lietuvoje, jo lopšys – Vilnius. Ordino kūrimo iniciatorius ir dvasinis vadovas Ivan Kuncevič- šv. Josafat (1580-1623) ir jo aktyviausias bendradarbis Josif Veljamin Ruts kij (1574-1637). Šventas Juozapas, Vilniuje išgyvenęs 21 metus (1596-1617), išvyko į Polocką. 1623 m. lapkričio 12 d. per ganytojišką vizitaciją Vitebske jis buvo nužudytas prieš Bažnyčios vienybę kovojusių priešų. 1643 m. Juozapas paskelbtas Palaimintuoju, 1867 m. – Šventuoju. Tai pirmasis ukrainietis, kanonizuotas Katalikų Bažnyčios.

Lietuvoje įkurto ordino vienuoliai tapo žinomi pastoracine, šviečiamąja veikla – statė bažnyčias (cerkves), vienuolynus, kūrė mokyklas, spaustuves – organizavo leidybinę veiklą. Išgarsėję vienuoliai bazilijonai iš Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino centro – Švč. Trejybės vienuolyno Vilniuje buvo kviečiami į įvairias vietas, kelti dvasinį – kultūrinį gyvenimą: kūrėsi bazilijonų vienuolynai ne tik Lietuvos, bet ir Lenkijos, Ukrainos ir itin gausiai – dabartinės Baltarusijos teritorijose.

¹ Žinotina, kad Bazilijonų vienuolių ordinas ne kartą modifikavo savo pavadinimą: a). 1617 m. – Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas – Švč. Trejybės kongregacija;

b). 1744 m. gegužės 11 d. Brève «Inter plus», popiežius Benediktas XIV suteikė Bazilijonų ordinui naują pavadinimą –Šv. Bazilijaus Didžiojo Rusinu ordinas («Ordo Sancti Basilii Magni Ruthenorum»); c). 1882 m. po Dobromilo reformos ordinas pasirinko ilgesnį pavadinimą – Šv. Bazilijaus Didžiojo Rusinu kongregacijos ordinas;

d). 1932 m. Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas buvo pavadintas jo dvasinio kūrėjo vardu ir dabar vadinasi Šv. Juozapato Bazilijonų ordinas.

² Tai Rytų (Graikų) apeigų katalikų ordinas: Ordo Sancti Basilii Magni – OSBM (lotyniškai); Чин Святого Василя Великого – ЧСВВ (ukrainietiškai). Ukrainoje veikia Švenčiausiojo Išgelbėtojo tėvų bazilijonų provincija, Lietuvoje – Šv. Juozapato Bazilijonų ordino Vilniaus vienuolynas

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1991 m. Rytų apeigų katalikams sugražinta Švč. Trejybės bažnyčia Vilniuje (netoli Aušros Vartų). Čia dirba kun. t. Pavlo (Petro Jachimec) OSBM su broliu Terentijumi (Romanu Tertula) OSBM, baigiančiu studijas Vilniaus Šventojo Juozapo kunigų seminarijoje. 1992 m. Lietuvoje oficialiai įregistruota Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino atstovybė. Jos veiklą palaimino kardinolas Vincentas Sladkevičius (1920 08 20-1944 03 25-1957 12 25-2000 05 28), o 2000 m. gruodžio 27 d. ordino atstovybė tapo Šv. Juozapo bazilijonų ordino Vilniaus vienuolynu.

Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istorijos sklaidai daug nuveikė 2000 m. pabaigoje Vilniuje įkurta Lietuvių, ukrainiečių istorikų asociacija (prezidentė dr. Aldona Vasiliauskienė asociacijai vadovauja jau antras dešimtmetis), pasirinkdama tyrinėti Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istoriją, lietuvių – ukrainiečių mokslinius – kultūrinius ryšius³.

³ Vasiliauskienė A. Konferencija Lavrive: ciklo «Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas» taša // LAMMD Istorija. Vilnius, 2008. – T. 70. – P.78–81; Vasiliauskienė A. Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas: istorinis kontekstas // Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kalbos, kultūros ir raštijos tradicijos / Bibliotheca archivi Lithuanici 7. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009. – P.45–58; Vasiliauskienė A. Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas: Švč. Trejybės kongregacijos veiklos Vilniuje laikotarpis (1617–1743) // Soter. – 2003. – Nr. 9. – P.97–115; Vasiliauskienė A. Tarptautinė mokslinė - praktinė konferencija «Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas: švietėjiška veikla» // LAMMD Istorija, 2003. – T. 57. – P.78–79; Vasiliauskienė A. Vilnius – Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino lopšys // Lituaniстика šiuolaikiniame pasaulyje. – Vilnius: Pasaulio lituanistų bendrija. – 2004. – Nr. 7–8. – P. 85–105. Василяускене А. Архієпископ М. Рейніс і архієпископ В. Стернюк: релігійно - історичні паралелі // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Львів, 2007. Книга 1. – С.217–232; Василяускене А. Відомості «Литовсько-Українського товариства»: внесок до литовської культури // Вістник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Випуск 1. – Львів, 2007. – С.95–105; Василяускене А. Душпастирське служіння чину Святого Василя Великого у Литві // Добромільська реформа і відродження української церкви. Доповіді та матеріали учасників Міжнародної наукової конференції, присвяченої 120-літній річниці початку Добромільської реформи Василянського Чину Св. Йосафата і 100-літній річниці перенесення василянського новіціату з Добромиля у Крехів. – Львів, 2003. – С.26–41; Василяускене А. Наукові конференції та дослідження з історії Василянського чину в Литві // Ковчег. Науковий збірник із церковної історії. – Число 4: Еклезіяльна й національна ідентичність греко-католиків центрально-східної Європи. – Львів, 2003. – С.329–311; Василяускене А. «Известия Литовско -украинского общества друзей»: историческое обозрение // 3. Starptautiska konference «Baltijas vaistu ukrainu ulturas mantojums sabiedrības integrācijas kontekstā» Refertu krājums. 2006 gada 8.–9 decembrī. Rīgā. Latvija. Lpp. 29–30; Василяускене А. Отражения деятельности украинцев в периодике Литвы // Материалы международной конференции «Национальные меньшинства в период становления гражданского общества». – Вильнюс, 2003. – С.258–288; 330–331; Василяускене А. Цикл кон-

Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istorijos sklaida vyksta žodžiu (pranešimai konferencijose, paskaitos), raštu (straipsniai periodikoje, mokslo leidiniuose), kitomis priemonėmis – Lietuvoje besikuriančių ir besiplečiančių ukrainistikos centrų veikla.

Be Vilniaus ir čia veikiančios Švč. Trejybės bažnyčios (klebonas t. Pavlo Jachimec OSBM) Vilniaus ukrainiečių bendrijos (pirmininkė Natalija Šertvytienė)⁴ garsinančios ukrainiečius ii vienuolius bazilijonus, žinoma Bazilionų vidurinė mokykla (Šiaulių r.), buvusi Rietavo “Aušros” katalikiška vidurinė mokykla bei Skapiškyje (Kupiškio r.) naujai besiformuojantis ukrainiečius ii vienuolius bazilijonus garsinantis centras. Ukrainistikos centrų stiprėjimą bei naujų formavimas lėmė Lietuvių, ukrainiečių istorikų asociacijos organizuojamos konferencijos skirtos Šv. Bazilijau! Didžiojo ordinui.

Darbo **tikslas** — pristatyti vienuolių bazilijonų istoriją garsinančius centrus Lietuvoje.

Uždaviniai – išaiškinti ukrainiečių garsinimo mini centrus Lietuvoje, atskleisti ukrainistiko; centrų formavimosi Lietuvoje priežastis, vienuolių bazilijonų atminimo įamžinimo būdus ir formas apžvelgti ukrainistikos centrų veiklą, detalizuoti darbus garsinant Šv. Bazilijaus Didžiojo ordiną.

Literatūra – publicistika Lietuvos periodikoje, moksliniai straipsniai, renginių programos.

Sv. Bazilijaus Didžiojo ordino istorijos garsinimo centrai Lietuvoje.

ференцій «Чин Св.Василя Великого» в контексті міждержавних зв'язків // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник.– Книга 2. – Львів, 2006. – С.296–301; Василяускене А. Слуґа Божий архієпископ Мечисловас Рейнис и блаженный Климентий Шептицкий: мученики Владимирского централа // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Кн.1. – Львів, 2011. – С.559–579; Василяускене А. Чин св. Василя Великого: поширення історії // Матеріали VI Міжнародного конгресу україністів. Історія. Політологія. Книга 3. Частина 1.– К., 2008. – С.373–389. Василяускене А. Цикл конференцій «Чин Св.Василя Великого» в контексті міждержавних зв'язків // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Кн. 2. – Львів, 2006. – С.296–301.

⁴ Vasiliauskienė A. Vilniaus ukrainiečių bendrija: veikla ir perspektyvos // Voruta. – 2008. – Rugsėjo 20. – Nr. 18. – P. 1,12; Spalio 4. –Nr. 19. –P. 12; Spalio 25. – Nr. 20. – P. 12; Lapkričio 8. – Nr. 21. – P. 12; Lapkričio 22. –Nr. 22. – P. 12; Vasiliauskienė A. Lietuvos ukrainiečiai // Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija / Sudarytoja Vida Savoniakaitė. Vilnius: LII leidykla, 2011. – P. 270–276; Василяускене А. Литовці вітають голову Громади українців Вільнюсу Наталію Шертвітене з високою державною нагородою // Парафіяльне слово. – 22 лютого 2009. – Ч. 8. – С.3–4; Василяускене А. Наталі Шертвітене нова нагорода // Парафіяльне слово. – 20 травня 2012.– Ч. 20. – С.5–6.

I. Bazilionai. Taip netoli Šiaulių, Padubysyje XVIII a. viduryje iš Vilniaus pakviesti čk išsikūrė vienuoliai bazilijonai. Jų veiklos dėka pradėjo augti Bazilionų miestelis – vienintelė vietovė pasaulyje, įamžinusi vienuolių bazilijonų vardą. Tai pirmasis ir itin svarbus Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino vardo įamžinimas ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje.

Miestelyje kadaise vienuolių ukrainiečių pastatyta bažnyčia, ne kartą pertvarkyta, remontuota tačiau laiko tėkmėje išsaugojusi Šv. Bazilijaus Didžiojo titulą. Tai vienintelė taip pavadinta bažnyčia Lietuvoje. Bažnyčią puošia ukrainiečiams svarbios ikonos: šv. Juozapo, šv. Bazilijaus atvežtos vienuolių bazilijonų iš Ukrainos ir padovanotos lietuvių parapija (parapija priklauso 1997 m. įsteigta Šiaulių vyskupijai).

Bazilionuose dažnai apsilanko ne tik Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčios kunigai bei broliai -vienuoliai bazilijonai, bet ir į Lietuvą atvykę svečiai iš Ukrainos: ir dvasininkai, ir pasauliečiai -dalyvauja susitikimuose su miestelio bendruomene, mokyklos kolektyvu⁵.

2009 m. spalio 9-11 d. IX konferencijos, skirtos šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui metu prie Bazilionų vidurinės mokyklos atidengtas ir pašventintas beveik 4 metrų aukščio ažuolinis paminklas – skulptūra, skirta Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui (skulptorė Birute Kasperavičienė). Skulptūra pastatyta mokyklos direktoriaus Rimanto Gorio iniciatyva ir pastangomis. Tai pirmas paminklas ukrainiečiams Lietuvoje ir pirmas paminklas pasaulyje, įamžinęs Šv. Bazilijaus Didžiojo ordiną. Vienintelė vietovė pasaulyje – nedidelis bažnytikėmis Bazilionai — įamžinusi vienuolių bazilijonų vardą dabar tapo ir pirmąją vietovę, pastačiusia paminklą, įamžinantį ukrainiečius bei vienuolius.

Į mokyklos šventes nuolat kviečiamas kun. Pavlo Jachimecas OSBM, ar tuo metu į Lietuvą atvykę vienuoliai bazilijonai. Mokykloje ne kartą lankėsi vienuoliai bazilijonai: t. Martynas Chaburskis, t. Vasilijus Zinko, t. Ivanas Majkovičius ir daugelis kitų bazilijonų kunigų, Ukrainos ambasados darbuotojų, į Lietuvą iš Ukrainos atvykstančių mokslininkų.

⁵ Василюскене А. Міжнародний День Учителя у Базіліонай за участю о. Павла Яхимця ЧСВВІІ Парафіяльне слово. – 28 вересня 2003. – Ч. 38. – С.5–6; – 5 жовтня 2003. – Ч. 39. – С.7–8; Василюскене А. Монахи-Василіяни на зустрічі у Базіліонайській середній школі в часі Адвенту (Передріздвяного посту) // Парафіяльне слово. – 12 січня 2004. – Ч. 3. – С.4; Василюскене А. Незвичайна діяльність Баазіліонайської школи // Парафіяльне слово. – 6 квітня 2008. – Ч. 14. – С.4.

Tarkim, 2012 m. čia iš Kijevo lankėsi prof. Liudmila Filipovič su vyru prof. Anatolijumi Cholodnyj, prof. Galina Bondarenko.

Bazilionų vidurinės mokyklos kolektyvas dažnas svečias Vilniuje Švč. Trejybės bažnyčioje, Ukrainos ambasadoje bei Vilniaus ukrainiečių bendrijos organizuojamuose renginiuose, atvykstantis su sava muzikine programa⁶.

Bazilionų vidurinė mokykla, įsijungusi į Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui skirtų konferencijų organizavimą turi sukaupusi nemažą ukrainistikos: ikonos, knygos, meno albumai, foto medžiaga iš minėtų konferencijų ciklo tiek Lietuvoje, tiek Ukrainoje – tad ruošiamasi mokykloje įrengti specialią šiai tematikai skirtą klasę (žr.: Lentelė 1).

Mokslinės tarptautinės konferencijos Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui. Jau minėta Lietuvių, ukrainiečių istorikų asociacija, savo tyrinėjimams pasirinkusi Šv. Bazilijaus Didžiojo ordiną 2001-2011 m. Lietuvoje ir Ukrainoje organizavo dešimt Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui skirtų mokslinių, tarptautinių konferencijų: penkios buvo organizuotos Lietuvoje (2001, 2003, 2004, 2006 ir 2009 m.): Šiauliuose, Bazilionuose, Vilniuje ir penkios — Ukrainoje (2003 (dvi), 2005, 2007 ir 2011 m.): Lvove, Krechive ir Dobromilyje; Voluinės Volodymyre; Bučiačyje; Staro Sambire ir Lavrive; Lucke⁷ (žr.: Lentelė 2).

---

⁶ Василяускене А. Гості-литовці у Парафії Пресвятої Трійці // Парафіяльне слово. – 8 вересня 2002. – С.5–6; 15 вересня 2002. – Ч. 37. – С.2; 22 вересня 2002. – Ч. 38. – С.11–12; Василяускене А. Незвичайна діяльність Баазіліонайської школи // Парафіяльне слово. – 6 квітня 2008. – Ч. 14. – С.4.

⁷ Vasiliauskienė A. Konferencija Lavrive: ciklo «Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas» taša // LAMMD Istorija. –Vilnius: Vilniaus Pedagoginis universitetas. 2008. – T. 70. – P. 78–81; Василяускене А. Цикл конференцій «Чин Св.Василя Великого» в контексті міждержавних зв'язків // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник.– Кн.2. – Львів, 2006.– С.296–301; Василяускене А. Литовська делегація на II-ій Міжнародній науковій конференції, присвяченій ОО Василяням // Парафіяльне слово. – 25 травня 2003. –Ч. 21.– С.9–10; 22 червня 2003. –Ч. 22. – С.8; 8 червня 2003. –Ч. 23. – С.5–6; 27 липня 2003. –Ч. 30. –С.5–6; Василяускене А. Міжнародна науково-практична конференція, присвячена Чинові св. Василя Великого // Парафіяльне слово. –19 червня 2005. –Ч. 25. – С.6; 26 червня 2005. –Ч. 26. – С.7; 3 липня 2005. –Ч. 27. – С.4, 6; Василяускене А. Огляд Конференції посвяченої Чину Св. Василя Великого (1); (2); (3); (4); (5); (6) // Парафіяльне слово. – 28 вересня 2003. –Ч. 38. –С.5–6; 5 жовтня 2003. – Ч. 39. – С.6–7; 12 жовтня 2003. –Ч. 40.– С.4; 19 жовтня 2003. – Ч. 41. – С.4; 26 жовтня 2003. –Ч. 42. –С.3–4; 16 листопада 2003. –Ч. 45. –С.4; Василяускене А. Підготовча праця до Ш-ої Конференції // Парафіяльне слово. –8 червня 2003. –Ч. 23. – С.6; Василяускене А. Чин Св. Василя Великого і присвячений йому цикла конференцій // Парафіяльне слово. –14 листопада 2004. –Ч. 46.– С.3.

Tarptautinių – mokslinių konferencijų ciklas “Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas” ne tik būr mokslininkus, bet tapo savotiška baze, kurioje formavosi tolesnė mokslinių ryšių plėtra, išaugusi bendradarbiavimo sutartis. 2004 m. rugsėjo 30 d. Šiaulių universitetas pasirašė bendradarbiavimui sutartį su Metropolito Josifo Veljaminso Rutskio Filosofijos – Teologijos studijų bazilijonų institut Briuchovičiuose, o 2005 m. gegužės 25 d. – su Lvovo nacionalinio Ivano Franko universitetu⁸ Pažymėtina, kad nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje, pasirašiusia Šiaulių universitetas tapo pirmąja aukštąj mokykla Lietuvoje, pasirašiusia bendradarbiavimo sutartis su Ukrainos aukštojo moksl institucijomis⁹.

Tad Šiaulių universiteto globojama Bazilijonų vidurinė mokykla, kurioje vyko ne viena minėti konferencijų, tapo svarbiu ukrainistikos centru ne tik Šiaulių regione, bet ir visoje Lietuvoje.

II. Rietavo “Aušros” katalikiška vidurinė mokykla. Antras svarbus centras – Žemaitijoje -Rietavo “Aušros” katalikiška vidurinė mokykla, kuri nuo 1995 m. pradėjo organizuoti respublikine; jaunųjų istorikų konferencijas, greitai tapusias ženklia jaunųjų mokslininkų ugdymo mokykla. 2005 m. balandžio 22 d. Rietavo katalikiškoje “Aušros” vidurinėje mokykloje vykusioje XI respublikinėje jaunųjų istorikų konferencijoje “Tėvynės labui įnešu savo dalią...” Bazilijonų vidurinės mokyklos atstovė Monika Augaitytė (mokytoja Aušrinė Andrijauskaitė) skaitė pranešimą apie vienuolius bazilijonus ir jų ryšius su Bazilijonų mokykla. Bazilijonų vidurinės mokyklos direktorius Rimantas Gorys parodė videofilmą iš susitikimo su konferencijos “Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas”, vykusios Šiaulių universitete 2004 m. dalyviais. Rietave ne kartą lankėsi Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčios kunigai bei broliai — vienuoliai bazilijonai bei į Lietuvą atvykę dvasininkai iš Ukrainos.

Į žinių sklaidą apie vienuolius bazilijonus įsijungusi dar viena mokykla, tęsė šviečiamąją veiklą. 2006 m. lapkričio 12-14 d. Rietavo “Aušros” katalikiškoje vidurinėje mokykloje organizuotas Ukrainos katalikiškų mokyklų atstovų susitikimas su Žemaitijos krašto katalikiškų mokyklų atstovais (Susitikimo iniciatorius ir organizatorius iš Ukrainos

⁸ Vasiliauskienė A. Šiaulių universitetas ir Metropolito Josifo Veljaminso Rutskio Filosofijos-teologijos studijų bazilijonų institutas Briuchovičiuose: kultūrinių mokslinių ryšių paralelės // Lietuvos aidas. – 2008. – Sausio 17. – Nr. 14. – P. 9; Sausio 18. – Nr. 15.– P. 9.

⁹ G. Garnytė. ŠU bendradarbiavimas su Ukrainos aukštosiomis mokyklomis // Šiaulių universitetas. 2005. – Birželio 7. – Nr. 8. – P.3.

pusės tuometinis Bučiačo kolegijos direktorius t. Ivanas Majkovičius OSBM). Išklaustyti pranešimai, dalintasi katalikiškų mokyklų veiklos sunkumais ir trukdžiais tiek Lietuvoje, tiek Ukrainoje, tartasi dėl tolesnio bendradarbiavimo. Deja, gražiai užsimezgęs bendradarbiavimas nutrūko – “Aušros” katalikiška mokykla 2009 m. buvo uždaryta (žr.: Lentelė 1). Dera pastebėti, kad “Aušros” katalikiškos vidurinės mokyklos direktorė Danutė Bruževičienė lankėsi Ukrainoje, susitiko su Lvove veikiančių katalikiškų mokyklų vadovais ir jau buvo parengta bendradarbiavimo sutartis su Lvovo Religijų istorijos muziejumi...

III. Skapiškis. Žlugus galimybei veikti ukrainistikos mini centrui Rietavo “Aušros” katalikiškoje vidurinėje mokykloje, dėmesys buvo nukreiptas į Aukštaitiją, kur pradėjo formotis naujas židinys mažame, tačiau turinčiame turtingą istoriją Skapiškio miestelyje (Kupiškio r.)¹⁰ (žr.: Lentelė 1). Čia, 2007 m. A. Vasiliauskienės sodyboje, Sibiro tremtinio tautodailininko Antano Ruškio (1924 03 04-2012 01 30) pastatytas koplytstulpis politiniam kaliniam ir tremtiniam atminti, skirtas arkivyskupui Mečislovui Reinui (1884 02 03-1907 06 10-1926 04 05-1953 11 08)¹¹ — tai pirmasis koplytstulpis Dievo tarnui M. Reiniui. Koplytstulpio apačioje – granitinėje plokštėje iškaltas tekstas – prašymas “Arkivyskupe Mečislovai Reini, laimink mus visus!” kitoje plokštėje įrašas “Tėvelių: Vlodo Pajedos 1912-1982, Onos Žiogūnaitės 1918-1999 atminimui”. Taip sodybos savininkė dr. A. Vasiliauskienė pagerbė savo tėvelio – vieno partizanų būrio “Nepriklausoma Lietuva” organizatorių ir Sibiro lagerių kankinio bei Lietuvoje ilgą laiką besislapsčiusios mamytės atminimą.

2008 m. gegužės 23 d. koplytstulpį pašventino vyskupas Juozas Preikšas dalyvaujant gausiambūriui dvasininkų bei tikinčiųjų.

---

¹⁰ Šukys A. Muziejų metams – muziejaus kūrimas Skapiškyje // Mokslo ir technikos raida Lietuvoje. 16-osios mokslo istorikų konferencijos, įvykusios Vilniuje 2012 m. gruodžio 6 d., pranešimai / Sudarytojai doc. dr. Algimantas Nakas, Regina Keliotienė. – Vilnius: Technika, 2012. – P.118–131.

¹¹ Василяускене А. Архієпископ Мечисловас Рейніс в художніх пам'ятках // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Кн.2. – Львів, 2010. – С.596–605; Василяускене А. Архієпископ М. Рейніс і архієпископ В. Стернюк: релігійно – історичні паралелі // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Кн.1. – Львів, 2007. – С.217–232; Василяускене А. Слуга Божий архієпископ Мечисловас Рейніс и блаженный Климентий Шептицкий: мученика Владимирского центра // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Кн.1. – Львів, 2011. – С.559–579.

Koplytstulpis jau tapo svarbiu religiniu – kultūriniu židiniu: čiavyksta suaugusiųjų, moksleivių bei katalikiškų organizacijų (ateitinių) susibūrimai. Į jį atkreipėdėmesį ir ukrainiečiai: – namuose kaupiama ukrainistika: ikonos, meno albumai, mokslo knygos, tautodailės darbai, įvairūs suvenyrai ir kt.

Tik pastačius koplytstulpį, jau 2007 m. lapkričio 2 d. jį apžiūrėjo tuometinė Ukrainos ambasados Lietuvos Respublikoje Kultūros atašė Olena Paryš, jos vyras, Ukrainos užsienio reikalų ministerijos darbuotojas, buvęs Ukrainos ambasadoriaus Lietuvoje patarėjas Aleksijus Selinaš su dukrele Irina, Vilniaus ukrainiečių draugijos pirmininkė gydytoja Natalija Šertvytienė, ieškota Kupiškio krašte gyvenančių ukrainiečių.

2009 m. liepos 12 d. Skapiškyje lankėsi delegacija iš Manevičių: tarp Kupiškio miesto ir netoli Kovelio esančių Manevičių pasirašyta bendradarbiavimo sutartis. 2009 m. rugsėjo 7 d. prie M. Reinio koplytstulpio lankėsi Ypatingasis ir Įgaliotasis Ukrainos ambasadorius Lietuvos Respublikai Igoris Vasiljevičius Prokopčiukas su ambasados darbuotojais ir vienuoliais bazilijonais¹². Oficialaus vizito Skapiškyje metu – susitikimo su Kupiškio valdžios atstovais (meru Jonu Jaručiu, Kultūros ir švietimo skyriaus vedėju Rimantu Jociumi, Skapiškio seniūnu Valdu Juškevičiumi bei kitais) kalbėta apie galimą mini muziejų, skirtą ukrainistikai, jo plėtros svarbą. Ambasadoriaus vizitas tapo svarbiu stimulu į Skapiškyje apsilankyti Lietuvoje gyvenančius ir į Lietuvą atvykstančius ukrainiečius.

Muziejėlyje lankėsi ukrainietis Jurijus Dubenčiukas, prie Pandėlio (12 km. nuo Skapiškio) atkuriantis lietuvišką dvarvietę, žinomas gydytojas chirurgas iš Jonavos Ivanas Dorošas ir daugelis kitų.

Skapiškyje nuo 2007 metų ne kartą lankėsi Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčios klebonas vienuolis bazilijonas kun. Pavlo (Petro Jachimecas) su iš Ukrainos atvykstančiais broliais vienuoliais (t. Ivanu (Teodozijumi Majkovičiumi) OSBM, t. Vincentu (Vasilijumi Pelychu) OSBM, t. Martynu (Martynu – Borysu Chaburskiu) OSBM, t. Josafatu (Andrijumi Chaimiku) OSBM, s. Miroslavą Jachimec SSM1, kiti vienuoliai. Šių susitikimų metu praturtėja kaupiama ukrainistika (atvykstantieji,

---

¹² Жеробко А. Чи стане Скапішкіс центром Україністики? // Парафіяльне слово. – 27 вересня 2009. – Ч. 39. – С.4.

žinodami apie kuriamą muziejų, dovanoja vertingų eksponatų). Be to, organizuojami susitikimai su vietos ir rajono pedagogais, moksleiviais, gyventojais – taigi plečiamos žinios apie lietuvių ir ukrainiečių istorinius–kultūrinius ryšius.

2009 m. lapkričio 16 d. Kupiškio rajono Švietimo ir kultūros skyriaus vedėjo kabinete lankėsi t. Ivanas Majkovičius OSBM, t. Vincentas Pelychas OSBM, t. Pavlo Jachimecas OSBM ir s. Miroslavą Jachimec SSMI. Buvo numatyti seminarai rajono pedagogams, susitikimai rajono mokyklose su mokiniais. Tą pačią dieną minėti vienuoliai su mokiniais bei pedagogais susitiko Skapiškio vidurinėje mokykloje (Kupiškio r.).

Kupiškio rajono pedagogams 2010 m. sausio 25-26 d. organizuotame tarptautiniame seminare “Rytų apeigų katalikai Lietuvos istorijoje” paskaitas skaitė svečiai iš Ukrainos: t. Martynas Chaburskis OSBM ir t. Josafatas Chaimikas OSBM, Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčios klebonas t. Pavlo Jachimecas OSBM ir dr. Aldona Vasiliauskienė¹³.

2012 kovo 26 d. Skapiškyje apsilankė garbūs Ukrainos dvasininkai: vyskupas Josif Milian (Kijevas), t. Vasył Potočniak (Kijevas), protoigumenas t. Panteleimonas (Michailas Salamacha) OSBM (Lvovas), diak Ihor Sverida (Talinas), lydimi t. Pavlo (Petro Jachimec) OSBM. Juos atvežė vyskupo vairuotojas Mykolą Pryniov.

Pastarasis apsilankymas tapo svarbia paskata išdrįsti atidaryti parodą “Pažintis su Ukrainos kultūra”. 2012 m. gegužės 26-27 d. “Pienių vyno” festivalis skirtas lietuvių tautos dainiaus Maironio (Jono Mačiulio, 1862 10 21-1891-1932 06 28) 150-osioms gimimo metinėms. Festivalio metu atidarytos trys parodos, tarp kurių — “Pažintis su Ukrainos kultūra”.

Atidaryti parodą (gegužės 26 d.) atvyko Ukrainos Nepaprastasis ir Įgaliotasis ambasadorius Lietuvos Respublikoje Valerijus Žovtenko ir jo patarėja Zoja Olijnyk, svečiai iš Ukrainos: vienuoliai bazilijonai t. Vasylius (Volodymyras Tučapecas) iš Kijevo ir t. Artemijus (Mychailo Novickij) iš Žovkvos bei Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo seserys tarnaitės Miroslavą Jachimec SSMI ir Nadija Kotur SSMI, kurios galėjo pabendrauti su tos pačios kongregacijos tik Lotynų apeigų seserimi Dalia Liutkevičiūte PAMI iš Panevėžio. Renginį filmavo iš Ukrainos atvykęs Petro Olar. Gausiai susirinkusius festivalio dalyvius: svečius ir

---

¹³ Василяускене А. Міжнародний семінар для педагогів міста Купішкє «Греко-католики в історії Литви» // Парафіяльне слово. – 7 лютого 2010. – Ч. 6. – С.2–3.

vietinius gyventojus linksmino ukrainiečio Ivano Dorošo suburta ir jo vadovaujama Jonavos ligoninės liaudiškos muzikos kapela “Jonė” atlikusi ne tik lietuviškas, bet ir ukrainietiškas dainas.

Lietuvos ir Ukrainos vėliavomis papuoštoje sodyboje eksponuotos Rytų apeigų katalikų ikonų kopijos, įvairūs ukrainietiški suvenyrai, atributika, meno albumai, mokslo knygos bei žurnalai, periodika, nemaža eksponatų skirta Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui, tarp jų ir vykusių konferencijų fotonuotraukų albumai, lietuvių ir ukrainiečių kalbomis išsiuvinėtos maldos, kiti eksponatai. Paroda susilaukė didžiulio dėmesio ne tik jos atidarymo, bet ir viso festivalio metu, joje Skapiškio pagrindinės mokyklos mokiniai su pedagogais lankėsi ir visą savaitę.

Parodos rengėja kalbėjo apie arkivyskupą Mečislovą Reinį (prie jo koplytstulpio ambasadorius padėjo gėlių) – ukrainiečius ir lietuvius jungiančią svarbią grandį Skapiškyje, vienintelį Lietuvoje ukrainiečių (Rytų apeigų katalikų) įkurtą Šv. Bazilijaus Didžiojo ordiną. Pažymėta, kad Skapiškis tampa vis plačiau žinomas ukrainiečiams. Ambasadorius V. Žovtenko už veiklą garsinant Ukrainą, parodos kūrėjai įteikęs padėką, džiaugėsi, kad nedideliame Skapiškio miestelyje, minint Maironio jubiliejų, skleidžiamos žinios ir apie Ukrainos kultūrą, surandamos Maironio sąsajos su Ukraina, o Svečių knygoje įrašė šiltus padėkos žodžius.

Ukrainos ambasadorius V. Žovtenko bendravo su skapiškėnais, klausė jų pasakojimų, domėjosi buitimi, džiaugėsi atidaryta paroda, tikėdamasis, kad ji bus lankoma, kad ją pamatys ir Vilniuje gyvenantys ukrainiečiai, apie ją išgirs ir Ukrainoje.

Išvados:

1. Be Vilniaus ukrainiečių bendruomenės aktyvios veiklos sostinėje, išskyla nauji ukrainistikos mini centrai – plečiasi ukrainistikos geografija Lietuvoje: Bazilionai (Šiaulių r.), Skapiškis (Kupiškio r.). Nors pradėjęs formotis ukrainistikos židinys Žemaitijoje – Rietave (“Aušros” katalikiška vidurinė mokykla) uždarius mokyklą, išblėso, tačiau buvusių mokyklos pedagogų dėmesys ukrainistika nedingo.

2 Bazilionuose ir Skapiškyje sukaupta ukrainistika glaudžiai siejasi su Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istorija, jam skirtais tyrinėjimais bei organizuojamomis tarptautinėmis konferencijoms Lietuvoje ir Ukrainoje.

3. Svarbus konferencijų rezultatas – Lietuvos ir Ukrainos aukštųjų mokyklų bendradarbiavimo sutarčių pasirašymas, pastangos jas įgyvendinti.

4. Lietuvos periferijoje – nedideliuose miesteliuose kuriami ukrainistikos mini centrai – vienas iš pasirengimo formų būsimam Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino 400 metų jubiliejui, reikšmingi ir tos vietovės kultūrinio lygmens pakilimui.

5. Ukrainistikos mini centrų organizuojami susitikimai su moksleiviais, pedagogais bei visuomene – svarbūs Lietuvos ir Ukrainos istorinių, religinių bei kultūrinių žinių plėtrai.

Резюме і таблиці

В кінці 2000 р. була заснована Асоціація литовських, українських істориків (президент д-р Алдона Васіляускене). Організований Асоціацією цикл конференцій Чин Святого Василя Великого (ЧСВВ) став важливим стимулом для формування нових центрів україністики, крім вже існуючих: діюча у Вільнюсі парафія Пресвятої Трійці (парох о. Павло Яхимець ЧСВВ); Громада українців м.Вільнюса (голова Наталія Шертвітенє). Такими центрами україністики, що прославляють отців василіян, стали середня школа м. Базильонай (Шяуляйський р-н), католицька середня школа “Аушра” (Світанок) м.Ретакас і “Садиба Рейніса” в м.Скапішкіс (Купішкяйський р-н). Вищезгадані містечка розташовані на різній відстані від Вільнюса: Базильонай – 208 км; Ретакас – 242 км; Скапішкіс – 162 км. Містечка знаходяться в різних місцевостях Литви: Базильонай – в північній частині Литви; Ретакас – в Жемайтії; Скапішкіс – в Східній частині Литви.

Накопичена в середній школі м. Базильонай україністика є основою для обладнання в майбутньому класу, в якому був би експонований матеріал, присвячений Чину Святого Василя Великого.

Праці Асоціації литовських, українських істориків щодо вшанування Чину Святого Василя Великого (наукові статті, публікації в періодиці, організація конференцій: в період 2001-2011рр. Було організовано 10 конференцій: 5 — в Литві і 5 — в Україні)

отримали підтримку не тільки отців василіян, але до праці також приєдналися вищі учбові заклади як в Литві (Шяуляйський Університет), так і в Україні (Львівський національний університет ім. Івана Франка, Василянський Інститут філософсько-богословських студій ім. Митрополита Йосифа Веляміна Рутського в Брюховичах, Волинський національний університет ім. Лесі Українки в Луцьку).

Важливим акцентом вшанування імені Слуги Божого М. Рейніса є спорудження йому капличного стовпа в садибі науковця д-ра Алдони Василяускене її ж коштами в Скапішкісі. Це стало важливим об'єднуючим чинником для литовців і українців.

Лекції в Львівському музеї історії релігії про М. Рейніса спонукали українців, а особливо ченців католиків Східного обряду василіян і студитів ширше ознайомитися з особистістю М. Рейніса. Українці, які приїжджають до Литви, намагаються відвідати Скапішкіс, поспілкуватися з представниками мерії, бібліотеки, школи. Ці зустрічі переросли до рівня проведення лекцій в школах, курсах по підвищенню кваліфікації не тільки в м. Скапішкісі, але і в м. Купішкяй, і це сприяє розповсюдженню знань про ченців василіян – католиків Східного обряду.

Вінцем 5-річної діяльності д-ра Алдони Василяускене в Скапішкісі стало відкриття виставки “Знайомство з культурою України” – це гарна подія в 2012 році – цей рік проголошений в Литві як рік музею. Ця праця була відзначена Посольством України в Литві (Надзвичайний і Вповноважений Посол України в Литві Валерій Жовтенко відкрив 26 травня 2012 р. вищезгадану виставку), духовенством України, а також самоврядуванням Купішкяйського і Утянського районів – отриманими подяками та іншими відзначеннями.

Ченці Східного (грецького обряду), а саме василіяни і студити, також і світські українці, відвідуючи Скапішкіс, не тільки вшановують містечко, але одночасно прославляють його і піднімають культурний рівень жителів містечка. Інформації в пресі про ці візити не тільки сприяють розширенню знань про ченців василіян, але і стають важливим стимулом для підготовки до 400-літнього ювілею Чину Святого Василія Великого.

Таблиця 1

Центри у Литві, що надають відомості про монахів-василіян

№ п/п	Найменування школи	Населений пункт	Район	Відстань від Вільнюса	Початок накопичення матеріалів про ЧСЕ
1.	Базіліанайська середня школа	Базіліонай	Шяуляйський	208 км	2001 р. — перша конференція, присвячена Чинові Св. Василя Великого
2.	Католицька середня школа “Аушра” (Зоря)	Ретавас	Ретаваський	242 км	2005-2009 (школа у 2009 р. була закрита)
3.	Садиба імені “Архиепископа Мечісловаса Рейніса”, д-ра А.Васіляускене	Скапшкіс	Купішкиський	162 км	2008 р. (26 травня 2008 р. була відкрита виставка “Знайомств з українською культурою”)

Таблиця 2

Цикл конференцій “Чин Св.Василія”

Конф.	Дата	Назва конференції	Місце	К-ть доп.
I	8-10 листопада 2001 р.	Василіяни в Литві і на Україні	Литва Шяуляй, Базіліонай, Вільнюс	13
II	15-17 травня 2003 р.	Чин Св.Василія Великого: Добромильська реформа і відродження української церкви	Україна Львів, Крехів, Добромиль	15
III	18-21 вересня 2003 р.	Чин Св.Василія Великого: освітня діяльність	Литва, Базіліонай, (Шяуляйський р-н)	16
IV	29-30 листопада 2003 р.	Чин Св.Василія Великого: василіяни на Волині	Україна Володимир – Волинський	4
V	11-13 листопада 2004 р.	Чин Св.Василія Великого: історія і дослідження	Литва Шяуляй, Вільнюс	11
VI	12-14 травня 2005 р.	Чин Св.Василія Великого: історія і освітня діяльність	Україна Брюховичі, Бучач	19
VII	10-12 листопада 2006 р.	Литовці і українці: історично-культурні зв'язки	Литва, Шяуляй, Базіліонай, Вільнюс	15
VIII	27-28 липня 2007 р.	Чин Св.Василія Великого: Лаврівський монастир Св.Онуфрія	Україна Старий Самбір– Лаврів	7
IX	9-11 жовтня 2009 р.	Чин Св. Василя Великого: 260 років культурної діяльності оо.Василіян в Базіліонай	Литва, Базіліонай, (Шяуляйський р-н)	8
X	6-8 жовтня 2011 р.	Чин Св.Василія Великого в історії церкви	Україна, Луцьк	23